

DR. SC. DAMIR ZORIĆ, PREDsjedNIK MATICE HRVATSKE

Matica mora biti mjesto sjećanja jer su sjećanja tkivo identiteta

Očuvanje hrvatske baštine je temeljno načelo Matice hrvatske od njezina osnutka 1842. Principi se ne napuštaju, principe se živi! A naš jezični individualitet temelj je našega kulturnoga i narodnoga identiteta.

Razgovarala: **Biba Salata**Foto: **Matica hrvatska**

„**M**atica hrvatska okuplja ljude kojima je na srcu hrvatska kultura i vrijednosti hrvatske baštine na svim poljima stvaranja. Upravo je Matica hrvatska, čuvajući i promičući hrvatsku kulturu i domoljublje, činila i čini da postignuća ranijih naraštaja ne ostanu samo mrtva ili zaboravljena prošlost“, rekao je Damir Zorić kad je u lipnju prošle godine izabran za predsjednika Matice hrvatske. Među prioritetima u svojem mandatu istaknuo je, među ostalim, obnovu Matičine palače u središtu Zagreba.

Godinu dana ste na čelu naše najstarije kulturne organizacije, Matice hrvatske. Prije toga bili ste njezin potpredsjednik.

– Da, prije no što sam na prošlogodišnjoj skupštini u Čakovcu izabran za predsjednika, bio sam potpredsjednik Matice hrvatske, a prethodno sam bio na nekoliko skupština zaredom biran za njezina gospodarskog tajnika. Tako sam eto bio u svim Matičinim Predsjedništvima dok su Maticu vodili Igor Zidić, Stjepan Damjanović, Stipe Botica i Miro Gavran. To mi je dalo prilično dobar uvid u Maticu hrvatsku iznutra, a skupilo se i dosta iskustva. Ipak, nakon svih tih godi-

na, kad sam mislio da o Matici hrvatskoj znam baš sve, tek nakon predsjedničkog izbora uviđam koliko je Matica složena, slojevita, a i zahtjevna organizacija.

Lepeza Vaših dužnosti je široka, od asistenta da Odsjeku za etnologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje ste diplomirali i doktorirali, preko Sabora, Mirovinskog zavoda, bili ste i veleposlanik u BiH. Zatim krećete u poslovno-privatni sektor: predsjednik ste uprave Euroherca, pa glavni direktor Hrvatske udruge poslodavaca, tu je bio i NK Dinamo. Je li vođenje Matice hrvatske Vaša posljednja dužnost?

– Uistinu, bilo je puno toga. Nakon diplomiranja upisao sam poslijediplomski studij i uskoro kao znanstveni novak počeo raditi na fakultetu. Mislio sam da će to biti moj životni poziv. No, kad je postalo očito da Hrvatskoj slijedi rat za opstanak i slobodu, u kolovozu 1991. pozvan sam u Vladu demokratskog jedinstva u ured potpredsjednika Mate Granića. Ubrzo nam se pridružio i Adalbert Rebić. Hrvatska je bila preplavljena stotinama tisuća prognanika i izbjeglica. Izdržali smo one najgore prve dvije godine i ja sam pošao dalje.

Kušao sam politiku, bio izabran u Sabor, ali sam brzo uvidio da to nije posao za mene. Opet sam se vratio Uredu za prognanike i sa svojom nekadašnjom ekipom radio na organizaciji povratka, a istovremeno sam imenovan veleposlanikom za humanitarna pitanja. Moji javni poslovi završili su u Sarajevu, gdje sam bio veleposlanik. Bilo je to teško vrijeme, bremenito poratnim traumama ali, rekao bih, bilo je lijepo, puno želje da se život normalizira, da se krene naprijed. Kad usporedim ono vrijeme u BiH i ovo današnje, čak bih rekao da je onda na neki način bilo bolje, ljudi su bili otvoreniji i optimističniji.

Nakon promjene vlasti 2000. godine, otpočeo je tzv. proces detuđmanizacije, kojim sam i sam bio zahvaćen krajem 2001., što je zapravo značilo da sam nakon deset godina, baš kad sam dozrio za rad u javnoj službi, „demokratski“ izbačen s posla. E,

onda sam počeo učiti sasvim novi posao u privatnom sektoru. U Eurohercu sam zaista proživio lijepe godine, upoznao divne i pametne suradnike. Nešto smo i postigli i jako se ponosim svojim radom u tom sustavu.

No, rad u privatnom sektoru pružio mi je mogućnost da se opet aktivnije uključim u aktivnosti Matice hrvatske kojoj sam posvećivao sve svoje slobodno vrijeme. Time sam na neki način održao veze sa svojom strukom, firma mi je omogućavala da odlazim predavati najprije na Sveučilište u Zadru, a potom i na Sveučilištu u Mostaru. Osim svega što sam radio, uspio sam objaviti i tri autorske knjige. Sada sam već godinu i pol u mirovini, pa sve svoje raspoloživo vrijeme mogu posvetiti Matici hrvatskoj.

„Matica hrvatska okuplja ljude kojima je na srcu hrvatska kultura i vrijednosti hrvatske baštine na svim poljima“, Vaše su riječi nakon izbora za predsjednika. Hoće li Vaš prioritet biti očuvanje baštine?

– Naravno, to je temeljno načelo Matice hrvatske od njezina osnutka 1842. Principi se ne napuštaju, principe se živi!

Predajete na Sveučilištu u Mostaru. Koliko su Vam važni osobni korijeni i taj „sveučilišni kontakt“ s Hercegovinom?

– To mi je silno drago i jako važno. Svojevremeno me je pokojni profesor Radoslav Katičić znao nazvati iz Beča da dogovorimo kada će doći u Zagreb na malo razgovora za stolom u Dva goluba. Znalo se okupiti zanimljivo društvo, profesor Stjepan Damjanović, profesor Mislav Ježić, Stjepan Sučić, pa Krešo Krnic, Matičin suizdavač Katičićevih knjiga, pa neki sada nažalost pokojni ljudi, profesor Marko Samardžija, profesor Vitomir Belaj, profesor Tomo Vinšćak i neki drugi ljudi iz Matice. Puno smo razgovarali o hrvatskoj staroj, pretkršćanskoj vjeri i svjetonazoru, o čemu je Katičić pisao vrhunske knjige, a Matica ih objavljivala. Osim toga, dogovarali smo odlaske na teren, u Hercegovinu. Profesor

Katičić znao je reći da se veseli otići „nagledati naše stare Imote s one strane granice carstava“, da želi vidjeti koliko se Hrvatska voli s druge strane njezine granice. Pa kad je on, čovjek u dubokoj starosti imao toliku neslomljivu volju ići tamo, kako da ne idem ja, dvostruko mlađi od njega!

Osim toga, volim ići u zemlju u kojoj sam rođen, biti s ljudima koji su mi dragi. Osobito ako uz to radimo i nešto korisno. A poučavanje i odgoj mladih ljudi neprocjenjivo je korisna stvar.

Postavljena je nedavno bista velikog hrvatskog jezikoslovca Ljudevita Jonkea, koju je Matici darovala obitelj Jonke. Za vrijeme Vašega prethodnika, akademika Mire Gavrana, donesen je Zakon o hrvatskom jeziku. Što mislite učiniti na tu temu, jer očuvanje našeg jezika bi između ostalog trebao biti prioritet Matice?

– To i jest naša prioritetna zadaća – bila, jest i ostaje prioritet. Matica hrvatska nekoliko je puta predlagala donošenje spomenutog zakona. U Hrvatskoj je to prvo-razredno i političko i identitetsko pitanje. Predlagali smo nacrt zakona o jeziku i 2014. u vrijeme predsjednika Damjanovića. Rekli su: osjetljivo je, izazvat će razdor, svijet to neće razumjeti... kakvih sve opravdanja za nedjelovanje se navodilo! Matičina uprava pod vodstvom Mire Gavrana, u čemu sam i ja sudjelovao, odlično je koordinirala rad stručne radne skupine. Sve vrijeme imali smo razumijevanje i suradnju Vlade premijera Plenkovića. Bada-va bi, međutim, bila sva stručnost koja je postojala s naše strane, da nije bilo razumijevanja u Banskim dvorima. Gotovo sve europske zemlje imaju zakon o svojem jeziku ali eto, u Hrvatskoj je to bilo problematično zagovarati.

Rekao bih da to nije bilo u političkom smislu problematično samo u naše vrijeme, nego je problem o tome govoriti još od 1850. godine i onoga Bečkoga dogovora, a u nekim vremenima bivših država i režima bilo je osobito teško, pa i opasno. Lako je sada govoriti o *Deklaraciji* 1967., ali u

kontekstu onoga vremena to je doista bio prijelomni i doista hrabar čin tadašnje hrvatske inteligencije okupljene u Matici hrvatskoj i oko nje. Zato takav čin zavrjeđuje da u Matici bude komemoriran. Dogodine je 60 godina od toga važnoga događaja iz naše jezične povijesti, što Matica hrvatska jednostavno mora obilježiti. Još se sjećamo jugoslavenske unitarizacije hrvatskoga jezika, i standardnoga i književnoga. Naša jezikoslovna povijest svjedoči da nije bilo ništa lakše, ako nije bilo još i teže, u kraljevskoj Jugoslaviji. Krajem dvadesetih godina, kad je zavedena kraljeva diktatura, bilo je zabranjeno svako nacionalno ime, svi su imali biti jedna tzv. troplemenska nacija. Nije slučajno baš 1928. u Matici hrvatskoj pokrenuta Hrvatska revija. Tada je Matičin predsjednik Filip Lukas napisao da nema jugoslavenske kulture, da ima i može biti hrvatska kultura, slovenska, srpska itd. Bio je u pravu, ali to mu je u određenim krugovima do danas ostao krimen. Baš zato Matica hrvatska mora biti mjesto sjećanja jer su sjećanja tkivo identiteta. Zato su u atriju Matičine zgrade, koje smo proglasili Dvorištem Filipa Lukasa, poprsja prvog predsjednika Matice hrvatske grofa Janka Draškovića i velikog darovatelja Matici hrvatskoj, našega iseljenika Jure Petričevića, zato je tu spomenik velikom hrvatskom pjesniku Antunu Branku Šimiću, a odnedavno i poprsje profesora

Ljudevita Jonkea, zaslužnog hrvatskog jezikoslovca koji je bio predsjednik Matice hrvatske u jedno grozno vrijeme, 1971. kad se jugoslavenski režim obrušio na Hrvatsko proljeće i Maticu hrvatsku. Nisam ga upoznao, on je umro 1979. kad sam tek upisao studij, ali sam od svih uvijek o njemu slušao kao o izuzetnom gospodinu i profesoru koji se pred nepravdama koje su nanošene i njegovu narodu i njemu osobno držao vrlo dostojanstveno. Vjerujem da je to vrlina bivšeg Matičina predsjednika koju trebamo komemorirati. Zamolio sam Matičina tijela da donesu odluku da se naša Mala dvorana nazove imenom Ljudevita Jonkea, a njegova sina Mladena da nam da suglasnost. I naša knjižara, koju uskoro namjeravamo obogatiti još nekim sadržajima, mogla bi dobiti ime po nekome od zaslužnih članova Matice. Ima ih toliko koji to zavrjeđuju! Na neki način i tako se zauzimamo za čuvanje našega hrvatskog jezika kao stožerne okosnice hrvatskoga narodnog identiteta. Smatramo i nadamo se da će i Zakon o hrvatskom jeziku, a osobito plan hrvatske jezične politike koji bi Vlada u skladu s tim Zakonom trebala objaviti, a svi mi provoditi. Glavnu bi brigu o tome trebalo voditi Vijeće za hrvatski jezik u kojemu je imenovan priličan broj članova Matice hrvatske koji nisu okrenuti samo prema prošlosti hrvatskoga jezika, nego i prema

njegovoj budućnosti u dinamičnom, globaliziranom digitalnom svijetu. Volio bih da uza standardizaciju, koja je stalan jezikoslovni proces, mi Hrvati više pozornosti posvećujemo našem tronarječnom govornom nasljeđu, na naše hrvatske organske, izvorne govore, koje volim slikovito zvati nepatvorenim ekološkim jezičnim uzgojem. Taj dio naše baštine ili bolje rečeno govornih baština, zajedno s velikom višestoljetnom povijesti kultiviranja hrvatskoga jezika, u dobro odmjerenom zajedničkom odnosu tvori naš današnji, vjerujem i budući jezični individualitet, poseban u odnosu na koji god drugi jezik, više ili manje srodan hrvatskome jeziku. Taj jezični individualitet temelj je našega kulturnoga i narodnoga identiteta.

Jeste li zadovoljni *Vijencem* i njegovim sadašnjim sadržajem, oblikom i formom?

– Jesam, mislim da se *Vijenac* dobro vodi i uređuje. Posebno me veseli da te jedine hrvatske novine za kulturu stvara ekipa mladih ljudi. Oni su budućnost Matice. Otvoreni su različitim kulturnim ustanovama i raznovrsnom stvaralaštvu u kulturi. Posebno mi je drago da nisu „zagrebocentrični“ nego nastoje biti otvoreni sadržajima sa svih strana Hrvatske. Osim *Vijenca*, Matica kvartalno objavljuje časopis *Hrvatska revija* koja će uskoro dosegnuti svojih sto godina od osnutka. Objavljujemo tromjesečno i časopis *Kolo*, koliko se zna jedan od najstarijih živućih hrvatskih i europskih časopisa. *Kolo* izlazi od 1842., dakle Matičin je vršnjak. Tu je i naš prirodoslovni godišnjak *Prirodoslovlje*. Moram spomenuti i naš najmlađi medij, portal *Misao.hr*, kao i mrežne stranice i društvene mreže na kojima se vrte brojna događanja u Matici hrvatskoj i diljem njenih ogranaka.

Hoće li Vam iskustvo iz privrednog sektora pomoći u vođenju Matice i kao uspješnog poslovnog subjekta ne samo na kulturnom planu?

– Iskustvo je uvijek dobro imati, ali iskustvo iz jednoga posla ne mora biti od

pomoći u nekom drugom poslu. Neke poslovne prakse u kulturnim ustanovama mogu biti čak i kontraproduktivne. U kulturi djeluju drukčiji i posebni ljudi, različitog senzibiliteta od onog u poslovnom svijetu gdje se vrte mnogo veći novčani uloz nego u kulturi. U kulturnim ustanovama, pa i u Matici, malo je drukčija klima nego u poslovnom svijetu. Kultura, za razliku od poslovnog sektora, nisko je prihodovna i neprofitna djelatnost, redovito ovisna o dotacijama, a vrlo često u kulturi su presudni, važniji od novca, entuzijazam i predanost ljudi koji kroz kulturnu aktivnost žele stvarati svoj identitet. To treba poštovati i cijiniti.

Rekli ste da je jedan od prioriteta obnova doma Matice hrvatske. Hoće li to biti samo obnova fasade ili cjelokupna obnova zgrade?

– Znam da ima onih koji se pitaju kako to da se i Matičina zgrada nije našla na popisu za obnovu kad se tolike javne i privatne građevine u Zagrebu obnavljaju i uređuju. Mogla je i trebala je biti na tom popisu. Bio je to propust na našoj adresi, bilo i prošlo. Sada nam je po onoj zagorskoj *kesno populne k maši iti*. Treba tražiti drugo rješenje. Nedavno, za vrijeme odličnog Petog festivala knjige u Matici hrvatskoj sa zgrade je otpao priličan komad fasade. Svaka jača kiša znači izljev vode u prostorije do podruma. Neki od prozora s

viših katova opasno vise i mi kao odgovorni upravitelji to moramo sanirati. Naravno da bi idealna bila velika rekonstrukcija zgrade u kojoj bi se mogli smjestiti različiti kulturni sadržaji posvećeni hrvatskom jeziku i književnosti. Mi to bez državne pomoći teško možemo izvesti. Uz tolike skele po Zagrebu koji se obnavlja i uređuje, i Matičina zgrada zavrjeđuje obnovu u svojoj 185. godini postojanja, što će biti obilježeno 2027. godine.

Govorili ste i o „higijeni fasada“. To je gorući problem u Zagrebu. Imate li ideju kako se tom vandalizmu može stati na kraj?

– Postoje sredstva, prvenstveno tehnička, kojima treba štiti imovinu. Svatko treba štiti svoju imovinu, a vlasti u tome trebaju pomagati ustanovama i građanima. A vandalizam, ako se i kada se pojavljuje, treba strogo sankcionirati. Jasno je koje se institucije trebaju baviti vandalizmom. A potreba za slikanjem i izražavanjem svojih osobnosti i poruka može se rješavati na posebno predviđenim mjestima, pa taj *street art* neka se prakticira na određenim mjestima, a ne na novouređenim fasadama.

Matica je povećala broj događanja, promocija knjiga, izložbi, koncerata. Što još planirate?

– Za potrebe izvještaja na nedavnoj godišnjoj skupštini tražio sam da mi se dostave podaci od događanjima i naslovima koje je priredila i objavila središnjica u Zagrebu, ali i naših 136 ogranaka diljem Hrvatske, Bosne i Hercegovine i trećih zemalja. U godinu dana, brojevi uredno pokazuju, središnjica i 136 ogranaka Matice hrvatske objavili su više od 300 naslova, uključujući knjige, časopise, revije i periodička izdanja, ne računajući elektronička izdanja, portal i društvene mreže. Prosječno dakle svakoga radnog dana Matica hrvatska objavi najmanje jedno tiskano izdanje. Uz to, u istom je razdoblju organizirala Matica 165 različitih kulturnih programa u zagrebačkoj središnjici te više od 300 događanja u svojim ograncima: izložbe, predavanja, tribine, rasprave i koncerte. Time se potvrđuje Matičina uloga kao jedne od ključnih ustanova hrvatske kulturne infrastrukture.